

Vesiletü'n-Necât'taki Vefât Bahrinin Eski ve Günümüz Nüshaları Üzerinden Karşılaştırmalı Bir İncelemesi

A Comparative Study of the Vefat Bahr in Vesiletü'n-Necât Based on Old Manuscripts and Modern Prints

İsmail ARAS^{1*}

Geliş Tarihi: 09/02/2026

Kabul Tarihi: 12/06/2026

DOI: 10.53683/gifad.1885324

¹Dr. Öğr. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Türk-İslam Edebiyatı ve İslam Sanatları Anabilim Dalı / Dr. Lecturer, Nevşehir Hacı Bektaş Veli University, Faculty of Theology, Department of Turkish-Islamic Literature and Islamic Arts

Nevşehir, Türkiye

ismailaras50@nevsehir.edu.tr

orcid.org/0000-0001-9891-6591

*Sorumlu Yazar /

Corresponded Author

Telif Hakkı: Gümüşhane Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Gümüşhane, 29000, Türkiye. Bütün hakları saklıdır.

Copyright: Gümüşhane University, Faculty of Theology, Gümüşhane, 29000, Türkiye. All right reserved

İntihal: Bu makale özel bir yazılım ile taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by special software. No plagiarism was detected.

Öz

İsminin yanına almış olduğu “Çelebi” unvanıyla, kültürlü, ilmiye ricalinden ve kalem erbabından birisi olduğunu bildiğimiz Süleyman Çelebi, aynı zamanda da Peygamber (s.a.v.)’in büyük bir aşığı olduğunu yazmış olduğu *Vesiletü'n-Necât* adlı mevlidinden açık bir şekilde görebilmekteyiz. Hz. Peygambere duyduğu derin aşk ile yazdığı mevlidi, aradan asırlar geçmesine rağmen günümüzde dahi en çok sevilen mesnevî tarzındaki şiir olmuştur. Bu rahbet sadece Müslüman Türkler arasında değil dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan diğer Müslümanlar arasında da çeşitli dillere çevrilerek, mübarek gün ve gecelerde, düğün, sünnet, ölüm vb. çeşitli merasimlerde okunagelmıştır. Bu makalede Süleyman Çelebi’nin mevlidinde bulunan Vefât bahrinin geçmişten günümüze kadar metninde değişiklik olup olmadığı incelenmiştir. Literatür taramalarında Süleyman Çelebi’nin mevlidi yazmış olduğu yıllara en yakın olabileceği düşünülen Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan mevlid nüshası ele alınmış, böylelikle mevlid metninin değiştirilme olasılığı en düşük olanı mukayesede kullanılmıştır. Günümüzde de mevlidhanlar mevlid icralarında çoğunlukla, Hafız Yusuf Tavashî’nin Mevlid-i Şerif kitabını kullanmaktadırlar. Bunun yanı sıra eserdeki mevlid içerisinde Vefât bahri bulunduğundan bu mukayesede kullanılmıştır. Her iki nüsha üzerinde yapılan mukayesede, aslına en yakın zamanda yazıldığı düşünülen nüshadaki Vefât bahri ile günümüze icra edilen Vefât bahri beyitleri arasında çok az bir benzerlik bulunduğu görülmüştür. Üstelik Tavashî’nin kitabı dikkate alındığında bahir arasına konulan bir kaside mevlidden bir bölümmüş gibi kabul edilmiş ve günümüzdeki bazı sosyal medya paylaşımlarında Vefât bahri icrası diye sadece bu kasidenin okunduğu görülmüştür. Ayrıca günümüzdeki Vefât bahriyle ilgili bazı kaynaklarda geçen olumsuz iddialar ele alınıp incelendiğinde çoğunun gerçek olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışma neticesinde Vefât bahrinin aslına en yakın hali tespit edilerek, günümüzde bu bahri okumak isteyenler için örnek bir metin ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mevlid, Süleyman Çelebi, *Vesiletü'n-Necât*, Vefât Bahri, Elveda Kasidesi.

Abstract

Known by the honorific title “Çelebi,” which indicates that he was a well-educated member of the scholarly and literary elite, Süleyman Çelebi is also recognized as a devoted admirer of the Prophet Mohammad (PBUH), a fact clearly reflected in his mawlid entitled *Vesiletü'n-Necât*. Written out of his profound love for the Prophet, this work has remained one of the most beloved mesnevi-style poems for centuries. Its popularity has extended beyond Muslim Turks to Muslim communities in various parts of the world, where it has been translated into different languages and recited on blessed days and nights as well as during ceremonies such as weddings, circumcisions, and funerals. This article examines whether the text of the *Vefat Bahr* (Chapter of the Prophet’s Passing) in Süleyman Çelebi’s mawlid has undergone any changes from the past to the present. To this end, a manuscript copy of the mawlid preserved in the University of Michigan Library, considered to be among the closest extant copies to the period in which the work was originally composed, was selected for analysis. This manuscript was chosen as the primary basis for comparison due to its presumed proximity to the original text and its lower likelihood of having been subjected to later alterations. Today, mawlid reciters predominantly use Hafız Yusuf Tavashî’s *Mevlid-i Şerif* during their performances. Since this publication also contains a section identified as the *Vefat Bahr*, it was included in the comparative analysis. The comparison of the two versions revealed that the *Vefat Bahr* found in the manuscript believed to be closest to the original text bears very little resemblance to the version commonly recited today. Furthermore, when Tavashî’s edition is taken into consideration, it becomes evident that a qasida inserted between sections came to be regarded as part of the mawlid itself, and in some contemporary social media content, this qasida is recited independently under the title of the *Vefat Bahr*. In addition, an examination of various claims found in contemporary sources concerning the present-day *Vefat Bahr* demonstrated that many of these criticisms are well-founded. As a result of this study, the version of the *Vefat Bahr* that most closely reflects its original form has been identified, and a model text has been proposed for those who wish to recite this section in a manner consistent with the earliest available sources.

Keywords: Mawlid, Süleyman Çelebi, *Vesiletü'n-Necât*, Vefat Bahr, Farewell Qasida.

Giriş

“Allah adın zikr idelim evvelâ
Vâcib oldur cümle işte her kula
Allah adın her kim evvel ana
Her işi âsân ider Allah ana”

Mevlidine bu sözler ile Allah'ın adını anarak başlayan Süleyman Çelebi, Peygamberimiz (s.a.v.)'e duyduğu aşkı kaleme alarak ölümsüz bir manzumeyi bizlere miras bırakmıştır. Aradan yüzyıllar geçmesine rağmen hâlâ onun bu eseri okunmakta ve hakkında akademik çalışmalar yapılmaktadır. Bu makale de yazmış olduğu eserin, çeşitli sebeplerden dolayı, metni üzerinde bazı değişiklikler veya ekleme-çıkarmaların olduğu düşünüldüğünden kaleme alınmıştır. Buradaki amaç asıl metne ulaşarak bu mirası ileriki nesillere orijinal haliyle aktarmaktır.

Süleyman Çelebi'nin yazmış olduğu *Vesîletü'n-Necât* adlı mevlidi, bahir denilen dokuz bölümden oluşmaktadır (Timurtaş, 1970, 7). Bu bahirlerden birisi de vefât bahridir. Bu mevlid üzerine yapılan akademik çalışmaların bazılarında vefât bahrinin mevlid metnine başka birileri tarafından sonradan eklendiği veya sözlerinin sonradan değiştirildiği ile ilgili birtakım iddialar bulunmaktadır (Pekolcay, 2018, 28, 35; Karadeniz, 1965, 168; Timurtaş, 1970, 8; Toygar, 1982, 528).

Bu makalede tespit edilebildiği kadarıyla Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ı yazmış olduğu 1409 yılına en yakın tarihli mevlid nüshası ele alınarak, günümüzde mevlidhanların mevlid icralarında kullandıkları matbu mevlidlerden bir tanesiyle kıyas yapılmış ve yukarıda belirtilen vefât bahriyle ilgili iddialara cevap bulunmaya çalışılmıştır.

1. Çalışmanın kapsamı ve içeriği

1.1. Literatür Taraması

Makalenin konusu Süleyman Çelebi'ye ait *Vesîletü'n-Necât* adlı mevlidindeki vefât bahri hakkındaki bazı kaynaklarda geçen olumsuz iddialar olduğundan, bu mevlide en yakın tarihte yazılmış mevlid nüshası tespit edilerek, günümüzdeki matbu mevlid kitaplar arasından en çok kullanılanı belirlenip karşılaştırılacaktır.

Yapılan literatür taramasında, M. Fatih Köksal ve Rifat Kütük'ün yazmış oldukları bir makaleden de yararlanılarak (Köksal, Kütük, 2022), 1409 yılında yazıldığını kesin olarak bilinen mevlide en yakın tarihli nüshanın tespit edilebildiği kadarıyla Michigan Üniversitesi'ndeki mevlid nüshası olduğu belirlenmiştir.¹ Günümüzde de mevlid icralarında en fazla kullanılan mevlid kitaplarından içerisinde vefât bahrinin bulunmasından ötürü Yusuf Tavashı'nın mevlid kitabı mukayese etmek için seçilmiştir.

Bunun yanı sıra Faruk Timurtaş'ın eski ve yeni mevlid metinleri diye bir ayırım yapıp sunduğu mevlid kitabındaki vefât bahri beyitleri ile mukayese ettiğimiz vefat bahri beyitleri kıyaslanarak ilgili zamanlarda da değişiklik olup olmadığı ortaya konulmaya çalışılmıştır (Timurtaş, 1970, 61-124).

1.2. Metodoloji

Bu makalenin hazırlanmasında nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ve karşılaştırmalı metin analizi kullanılmıştır.

Makalede tümevarım metodu kullanılarak verilerdeki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konulmuştur. Böylelikle eldeki veriler tek tek incelenerek, hipotezlerin doğruluğu tespit edilmiştir.

¹ Yazmanın dijital görüntülerine şu adresten ulaşmak mümkündür:
<https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015079130798&view=1up&seq=1> (Erişim Tarihi: 20.03.2026)

1.3. Sınırlamalar

Bu makalede, Süleyman Çelebi'ye ait olan *Vesiletü'n-Necât* adlı mevlidde bulunan vefât bahrinin geçmişteki ve günümüzdeki matbu nüshaları üzerinden kıyaslanması yapılacağından, çalışmanın sınırlarını sadece mevlidin vefât bahri olmaktadır.

Yapılan araştırmada Süleyman Çelebi'nin mevlidinin yazılış tarihi olan 1409 yılına en yakın tarihte yazılmış olabileceği düşünölen Michigan Üniversitesi kütüphanesinde bulunan nüsha ile günümüzde mevlid icracıları tarafından en çok kullanılan ve içerisinde vefât bahrini ihtiva ettiğinden dolayı Yusuf Tavaslı'nın hazırladığı mevlid kitabı karşılaştırmaya tabi tutulacaktır (Tavaslı, 2014, 33).

Yine günümüzde Diyanet İşleri Başkanlığının hazırladığı mevlid kitabı da sıklıkla kullanılan mevlid kitabı olmasına rağmen içerisinde vefât bahri bulunmadığından değerlendirmeye alınmamıştır (Akkuş, Derman, 2017).

Ayrıca en eski nüsha diye belirlediğimiz Michigan Üniversitesi kütüphanesindeki bulunan nüsha ile Yusuf Tavaslı'nın mevlid kitabındaki vefât bahri beyitleri, Faruk Timurtaş'ın hazırladığı mevlid kitabındaki vefât bahri beyitleriyle kıyaslanarak ilgili zamanlarda da değeriklik olup olmadığı kıyaslanmıştır (Timurtaş, 1970, 61-124).

1.4. Çalışmanın Önemi ve Amacı

Makale ile ilgili yapılan literatür taramalarında konu ile ilgili, Süleyman Çelebi'nin mevlidinde bulunan vefât bahri hakkında, aşağıda bir başlık altında değerinilen birtakım iddialara karşılık, yazılış tarihine en yakın nüsha ile günümüzde kullanılan mevlid metinleri arasında tam bir kıyas yapılmadığı kanaatine varılmıştır. Böylelikle bu bahir hakkındaki menfi iddialara cevap olarak hazırlanmış herhangi bir çalışmanın olmadığı tespit edilmiştir.

Bu çalışma sayesinde geçmişteki ve günümüzdeki mevlid nüshaları kıyas edilerek vefât bahrinin mevlidden bir cüz olup olmadığı, böyle bir bölüm var ise geçmişten günümüze beyitlerinde herhangi bir değerikliğe uğrayıp uğramadığı araştırılarak, ortaya günümüzde mevlid icracılarının okuyabileceği sahih bir vefât bahri metni konulmaya çalışılacaktır.

1.5. Problem Sorusu

Süleyman Çelebi'nin yazmış olduğu *Vesiletü'n-Necât* adlı mevlidin, Michigan Üniversitesi Kütüphanesi nüshasındaki ile Yusuf Tavaslı'nın mevlid kitabındaki mevlid kısmında bulunan vefât bahrinin beyitleri arasındaki farklılıklar nelerdir?

1.6. Alt Problemler

1. Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan mevlid nüshası ile Yusuf Tavaslı'nın mevlid kitabında bulunan vefât bahrinin beyitlerinde benzerlik var mıdır?
2. Günümüzde okunan vefât bahrine sonradan ekleme veya çıkarmalar yapılmış mıdır?
3. Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan mevlid nüshası ile Yusuf Tavaslı'nın mevlid kitabında bulunan vefât bahrinin beyit sayılarında azalma ve çoğalma bulunmakta mıdır?

1.7. Hipotezler

- Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan mevlid nüshası ile Yusuf Tavaslı'nın mevlid kitabında bulunan vefât bahrinin sözlerinde herhangi bir değeriklik olmamıştır.
- Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan mevlid nüshası ile Yusuf Tavaslı'nın mevlid kitabında bulunan vefât bahrinin beyit sayılarında herhangi bir değeriklik olmamıştır.
- Süleyman Çelebi vefât kısmını yazarken beyitleri konularına göre başlıklandırıp ayırmıştır.

2. *Vesîletü'n-Necât*'ın Vefât Bahriyle Alakalı Kaynaklarda Geçen Bazı İddialar

Süleyman Çelebi'nin yazmış olduğu *Vesîletü'n-Necât* adlı mevlidi, bahir denilen dokuz bölümden oluşmaktadır (Timurtaş, 1970, 7). Bu bahirlerden birisi de vefât bahridir. Bu mevlid üzerine yapılan akademik çalışmaların bazılarında vefât bahrinin mevlid metnine başka birileri tarafından sonradan eklendiği veya sözlerinin sonradan değiştirildiği ile ilgili birtakım iddialar bulunmaktadır.

Bu iddialardan birisi Necla Pekolcay'a aittir. Kendisi doktora tezinde ve Süleyman Çelebi Mevlidi üzerine yazmış olduğu kitabında, vefât bahrinin dini kanaatleri rencide edecek şekilde değiştirildiği için din ulemâsı tarafından yasaklandığını bildirmektedir. Ancak son zamanlarda ölünün kırkı münasebetiyle yapılan bazı mevlid merasimlerinde vefât bahrinin okunduğunu bildirmektedir (Pekolcay, 2018, 28). Buna ek olarak, doktora tezinde sadece yazma nüshalardaki mevlid metinlerini mukayese ettiğini ve basma mevlid eserlerini çalışmasının dışında tuttuğundan bahseder. Ama yine de basma mevlid kitapları ile yazma mevlid nüshalarına bakıldığında özellikle miraç ve vefât bahirlerin beyitlerinde çok büyük farklar olduğunu bildirmektedir. Bunların sebebini de Raif Yelkencinin yazmış olduğu bir makaleye dayandırarak, bazı kimselerin mevlidi bir ticaret menbaı olarak düşündüğünden rağbeti artırmak amacıyla Süleyman Çelebi mevlidine ilaveler yapılmış olabileceğini belirtmektedir (Pekolcay, 2018, 35).

Necla Pekolcay'ın yukarıda yer verilen din ulemâsının vefât bahrinin okunmasını yasakladığına dair vermiş olduğu bilgi üzerine, T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığına ait arşivde² bulunan Osmanlı dönemine ait Mevlid-i Şerif üzerine alınmış bin civarı karar ve yazışmaların özetleri incelenmiştir. Fakat Süleyman Çelebiye ait mevlidin okutulmasıyla ilgili birçok karar bulunmasına rağmen vefât bahrinin okunmasının yasaklanmasına dair herhangi bir karara veya ilana rastlanmamıştır. Bunun yanı sıra yukarıda da belirtildiği üzere Yusuf Tavaslı'nın mevlid kitabında Peygamberimiz (s.a.v.)'in ağzından çıkmış gibi yazılan ama kendisine uygun olmayan ifadeler bulunmaktadır. Bu durumda yukarıda belirtilen vefât bahrinin okunmasının yasaklanmasıyla alakalı iddiaları doğruladığını göstermektedir.

Diğer bir iddia da Ekrem Karadeniz'e aittir. Karadeniz'in iddiasına göre Süleyman Çelebi'ye ait mevlide, vefât bahrinin özellikle kadın dinleyicilerin bulunduğu mevlid merasimlerinde duyguları tahrik ederek menfaat sağlamak amacıyla, bozuk bir üslupla kafiyesiz-vezinsiz bir şekilde ve Peygamber (s.a.v.) şahsını küçük düşürecek cümlelerin bulunduğu, Edirne'de Karaduman lakaplı bir imam tarafından sonradan eklenmiş olduğunu ifade etmektedir. Bundan dolayı bu bahrin okunmasının doğru olmadığını, bunun yanı sıra İstanbul Müftülüğü'nün yayınlamış olduğu bir genelgeye göre camilerde okunan mevlidlerde bu kısmın okunmasının yasaklandığı bilgisini vermektedir. Ancak kendisi bu bilgileri nereden aldığına dair herhangi bir bilgi veya kaynakça belirtmemiştir (Karadeniz, 1965, 168).

Ekrem Karadeniz'in İstanbul Müftülüğüyle ilgili bu iddiası üzerine, tarafımızca İstanbul Müftülüğüne 15.01.2025 tarihinde bir dilekçe yazılarak böyle bir genelge yayınlanıp yayınlanmadığıyla ilgili arşivlerin incelenmesi talep edilmiştir. Kendileri de ilgili dilekçemize dönüş yaparak müftülük arşivlerinde böyle bir genelge kaydının bulunmadığını belirtmişlerdir.

Faruk Timurtaş'a göre de zaman içerisinde mevlid metinlerinde hacimsel olarak değişimler gözlemlenmektedir. Bunu sebebini de Süleyman Çelebi mevlidine sonradan eklemeler veya çıkarmaların olmasındandır (Timurtaş, 1970, 8).

Son olarak da Kamil Toygar yazmış olduğu bir makalede, okunan vefat bahrinin metninde çeşitli hurafeler ve Peygamberimiz (s.a.v.)'in mübarek zâtlarına uygun olmayan ifadeler olduğunu bildirmektedir. Ayrıca Ekrem Karadeniz'in verdiği bilgilere benzer olarak mevlidhanların dinleyicileri daha da coşturmak ve ağlatmak için vefat bahrine eklemeler yaptığını da iddia etmektedir (Toygar, 1982, 528).

² T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı, <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/> , Erişim 21.11.2025

Toygar yine vefât bahriyle ilgili makalesinde şöyle bir görüşe yer vermiştir. Mevlid merasimlerinde vefât bahrinin okunmaması gerektiği veya böyle bir bahrin olmadığını ileri sürenlerin, mantıken mevlidin Peygamberimiz (s.a.v.)'in doğum olayını anlatan bir eser olduğundan bu kısmın sonradan eklendiğini belirttiklerini nakleder.

Bu bilgilere ek olarak Toygar makalesinde Süleyman Çelebi'ye ait mevlidin basma nüshalarında vefât bahrinin bulunup bulunmamasının sebebinin şu unsurlardan kaynaklandığını belirtir. Toygar'a göre eğer ki okunan mevlid, doğum, düğün, evlenme, sünnet ve bunlar gibi hayırlı ve sevinçli bir durum için okunuyorsa vefât bahrinin duygusal ifadeler içermesi sebebiyle okunması tercih edilmemiştir. Ancak okunan mevlid bir ölüm merasimi içinse o zaman vefât bahri de okunduğu bilgisini vermektedir (Toygar, 1982, 528).

Yukarıda yer verdiğimiz Kamil Toygar'ın kitabında bahsettiği; Mevlid merasimlerinde vefât bahrinin okunmaması gerektiği veya böyle bir bahrin olmadığını ileri sürenlerin görüşü dikkate alındığında, Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ında sadece Peygamberimiz (s.a.v.)'in velâdet hadisesi anlatılması gerekmektedir. Fakat miraç hadisesi de uzunca beyitler şeklinde bir bölüm olarak bu mevlidde yer almıştır. Dolayısıyla mevlidde sadece peygamberimiz (s.a.v.)'in doğum hadisesine yer verilmemiş olduğundan vefât bahrinin bulunması da gayet normal olduğunu ve bu bilginin de yanlış olduğunu söyleyebiliriz. Mehmet Akkuş ve Uğur Derman'ın hazırlamış oldukları mevlid kitabında da mevlid ile ilgili; her ne kadar Peygamberimiz (s.a.v.)'in doğumu için yazılmış kabul edilse de, *Vesîletü'n-Necât*'ın muhtevasında sadece doğum olayının anlatılmadığından bahsederek mevlidde geçen başlıklar sıralanarak bu düşüncemiz desteklenmektedir (Akkuş, Derman, 2017, 20). Bunun yanı sıra Selman Benlioğlu da bir makalesinde; Genel olarak vefât bahriyle ilgili söylemlerin bu bölümün sonradan mevlide eklenmiş olduğu yönünde olduğunu belirtir. Ancak yazmış olduğu diğer bir makaleyi ve Necla Pekolcay'ın doktora tezini kaynak göstererek, En erken tarihli yazma mevlid nüshalarında vefât bahriyle ilgili pasajların olduğunu belirtir. Ayrıca bazı mevlid yazmalarının derkenarlarında makam isimlerinin bulunduğunu, bu durumun ise yaygın olmamakla birlikte zamanında bu bahrin okunduğunun delili olabileceğini belirtmektedir (Benlioğlu, 2025, 109-110).

3. En Eski Mevlid Nüshası ve Bu nüshadaki Vefât Bahri

Verilen bu bilgileri teyit edebileceğimiz ve tüm bu iddiaların cevabını bulabileceğimiz en önemli kaynaklarımız geçmişin izlerini günümüze bir ışık gibi yansıtan kütüphanelerimizdeki yazma koleksiyonlardır. Bu yazma koleksiyonlara bakıldığında Süleyman Çelebi mevlidi'nin bir hayli fazla sayıda yazma nüshasının olduğu görülmektedir. Necla Pekolcay'ın doktora tezi de kütüphanelerdeki bu yazma mevlid nüshalarının mukayesesi üzerinedir (Pekolcay, 1950).

M. Fatih Köksal ve Rıfat Kütük'ün yazmış oldukları bir makalede, (Köksal-Kütük, 2022) Michigan Üniversitesi'nde bulunan bir mevlid nüshasının dil ve üslup hususiyetlerine bakıldığında XV. yüzyıla ait olabileceğine dair önemli ipuçları olduğu ifade edilmektedir. Süleyman Çelebi'nin *Vesîletü'n-Necât*'ı 1409 yılında yazdığı bilindiğinden, (Kahraman, 2019: 18) bu tarihe en yakın olan nüshanın tespit edilebildiği kadarıyla bu nüsha olduğunu belirtmektedirler (Köksal, Kütük, 2022, 397).

Bu mevlid nüshası içerisinde vefât bahrinin de bulunmasından dolayı en eski nüsha olarak değerlendirmeye alınmıştır. Bu nüshadaki vefât bahrinin Latinize edilmiş hâli aşağıdaki gibidir;³

"Vefâtü'n-Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem

Teslîmen dâ'imen kesîran ilâ nûri'n-Nebî

Başlayalım girü bir sûz sözile

Ki od saçulsun ol sözümünden sûzile

³ Yazmanın dijital görüntülerine şu adresten ulaşmak mümkündür: <https://babel.hathitrust.org/cgi/pt?id=mdp.39015079130798&view=1up&seq=1> (Erişim Tarihi: 20.03.2026)

Dağ ile taşun yüregın dağlasun
Ten n'olur anun çün can ağlasun

Odlara yaksun odun için taşın
Taşlara döksün anun'çün taş başın

Suların gözünden akup kanlu yaş
Bağrı pûlâdun delinüp ola baş

Ger bu söz ire bihârün sem'ine
Bu söziün odı tütüninden yana

Mustafâ mevti sözidür ol ayân
ışidicek âhile eylen figân

Gözünüz derd ile giryân eylenüz
Cânunuz ışkına kurbân eylenüz

Her ki bunı ışidüp ağlamaya
Bu firak ile yürek dağlamaya

Taş u ağaçdan dahi kemter ola
Er dimeye ana her kim er ola

Bunda ma'lûm olur anun âşıkı
Ana âşık olmayandur hâ şâki

İşit imdi kim o Fahr-i Kâinat
Nice haste oldu vü buldu vefât

Atmış üç yaşa çü irdi ol emîn
Dosta ulaşmaklığı oldu yakîn

Vakt irişdi dünyadan kıla sefer
Ol güneş yüzlü vü ol alnı kamer

Dünyadan ukbâya hoş sâz eyleye
Cân hümmâsı Hakk'a pervâz eyleye

Hem ire ol pâdişâh dergâhına
ışidün nice irer Allâh'ına

Günler içre bir çehârşenbih günü
Ol saâdet âyı vü devlet günü

Vardı Meymûne evine nâgehân
Anda iken hastalık tutdı hemân

Ol maraz vardukça arta başladı
Gussa vü gam halkı örte başladı

Ol marazdan Mustafâ oldı za'îf
Gayet issi oldı ol cism-i lâtif

Za'f artuk oldugınca ol şâha
Şükr ü zikrin artururdu Allah'a

Varduğınca ol maraz oldı katî
Tâat'icün kalmadı hiç tâkâtî

Çün namaz vakti irişdi nâgehân
Okıdı cümle müezzinler ezân

Ol ezânı ışidüp ol mâh-ı rû
Turdu vü aldı namâz için vuzû

Kasdı kıldı Mustafâ turmaklığa
Mescide varup namaz kılmaklığa

Turmağa cisminde kuvvet bulmadı
Ol müezzin olana eydün didi

Ben varıamazam ikâmet eylesün
Yirime Bû Bekr imâmet eylesün

Çünkü işitdiler sahâbî bu sözi
Her birinün yaş ile toldı gözi

İçlerinden kopdı feryâd ile âh
Gökde ol âhdan tutuldu şems ü mâh

Böyle çün emr itdi Bû Bekr'e Resul
Mustafâ emrini ol kıldı kabul

Geçdi mihrâba Ebû Bekr-i hüâm
İktidâ kıldı sahâbî-i kirâm

Çünkü tekbîr itdi vü el bağladı
Döymedi şesdi elini ağladı

Cümle-i ashab bile ağladlar
Mescid'e gözyaşların saçdılar

Görmediler anda çün Peygamberi
Canlarından oldu herbiri berî

Mustafâ'dan çün bular ayruyidi
Sayru ol sanman bular sayruyidi

Gözi yaşın yinmeyü ben ol hüâm
Olmadı anda sahâbîye imâm

Bû Bekir didi imâm ol yâ Ömer
Kim özümnden olmuşam ben bî-haber

Sordı bildi an ol Hayr ül-enâm
Ki olmadı Bû Bekr ashaba imâm

Didi elbette imâmet eylesün
Bû Bekr emrüm riâyet eylesün

Vardı vü itdi namaza ibtidâ
Kıldı Bû Bekr'e sahâbî iktidâ

An gördi Mustafâ sabr itmedi
Hem eser kıldı ol ayruluk odı

Mustafâ didi ki tutun turayım
Ol yaranlarum katına varayım

Göreyim bir dahi ol yâranları
Kim dahi görmeyiserem anları

Hem beni anlar dahi görmeyiser
Sohbetüme dünyada irmeyiser

Gelünüz kim mescidüme varalum
Birbirümüzi toyınca görelüm

Kim ölüm ayırırsa sizden bizi
Didi dahi yaş ile toldı gözi

Bu söz ile oda yakdı bunları
Kıldılar çok zâri vü efgânları

Koltuğına girdiler götürdiler
Tuta tuta mescid'e yitürdiler

Gayret ile geldi saffa ol safâ
İktidâ Bû Bekr'e kıldı Mustafâ

Çün sahâbî hoş tamam itdi namaz
Kıldılar ol bî-niyâza çok niyaz

Mustafâ'yı gördi ol hâlde bular
Her birisi âh idüp ağladılar

Girü ashâb girüben koltuğına
Mustafâ'yı iltidi bunlar evine

Anda kim Bû Bekr imâmet eyledi
Onyedi vakte niyâbet eyledi

Hem on üç gün haste oldu ol Habîb
Ol iken bu cümle i derlere tabîb

Buncılayın derde buldı Mustafâ
Vasl-ı Hak olasudur ancak şifâ

İşbu hâl içreyken irdi Cebrâîl
Didi kim sana selâm itdi Celîl

Sordı hem hâlünü dahi ol Çalap
Sor Habîbüm ne kılur didi taleb

Ümmetümi dilerem Hak'dan didi
Dilegüm Hak'dan budur çokdan didi

Ümmetümdür kaygum vu gussam hemîn
Yimezem ümmetden artuğun gamın

Gice gündüz bu-durur hem himmetüm
Kim bağışlaya bana Hak ümmetüm

Girü Hakk'a vardı geldi Cebrâîl
Didi kim girü selâm itdi Celîl

Hak Teâlâ sana çok lûtf işledi
Ol yazuklu ümmetün bağışladı

Didi maksûdum buyidi Hak'dan uş
Hâtırum şimdi iken hoş oldı hoş

Olduğmca ömrinün hem müddeti
Ümmeti vü ümmeti dirdi ü ümmeti

Girü sun vaktinde görün himmetin
Ümmetin diledi Hak'dan ümmetin

Hem kıyâmetde cemî'-i enbiyâ
Çağrışub nefsi vâ nefsi diye

İlle yüz urup Muhammed hazrete
Eyde kim vâ ümmetâ vâ ümmetâ

Hem diye iy rahmeti çok rahmeti
Bana ümmetsüz gerekmez cenneti

Gerçi bunlarda yazuksuz yok degül
İlle iy Hak rahmetünden çok degül

Ol yazuklu ümmetüm başıslagıl
Dahi bana ne dilersen işlegil

Ger dilersiz bulasız oddan necat
Işk ile derd ile iydüñ es-salât

Fî medhi'n-Nebî sallallâhu aleyhi ve sellem⁴

Fasıl

Zî-saâdet zî-beşaret zî-safâ
Kim bize kıla şefaât Mustafâ

⁴ Burada Arapça bir medhiye bulunmaktadır. Konumuz dışında olduğundan sadece başlığı yazılmıştır.

*Din kimün vardur anun gibi şefi'
Devlet anun kim ola ana muti'*

*Nâgehân ol peyk-i hazret Cebrail
İrdi vü didi selâm itdi Celil*

*Kara gussa donların geymişdi ol
Anı öyle gördi vü sordı Resûl*

*Didi Cebrail'e iy kardaş niçün
Kara gussa donların geydün bugün*

*Gördüğüm yokdur bu sûretde seni
Böyle niçün kıldunuz dinüz bunu*

*Didi kim geydük senün'çün yâ Emin
Son inişimdür yire dahi hemîn*

*Vahy içün iner degülem bir dahi
Vahy kat' oldı bugün Tanrı haki*

*Cümle gök ehli senün'çün tutdılar yas
Kara donlar geydi cümle cinn ü nâs*

*Cebrail geldükde sonra emr ile
Anda gelmişidi idi Azrail bile*

*Vardı virdi Mustafâ'ya ol selâm
Hoş selâmın aldı anun ol hümmâm*

*Sordı kabz içün mi geldün yâ melek
Yâ ziyâret mi durur ancak dilek*

*Didi gelmişem ziyâret itmeğe
Dahi kabz-ı rûh idüben gitmeğe*

Hak buyurdu ben sana olam mutî'

Her ne dersen anı tutam yâ şefî'

Ger icâzet olsa kabz-ı rûh idem

Olmaz ise hod girü dönem gidem

Ol melek bu sözü kılurken beyân

Anı hem dinler iken şâh-ı cihân

Didi tâvus-ı melek ol Cebrâil

Yâ Muhammed sana müştakdur Celîl

Cebrâil çün bunu didi ol şâha

Ol dahi azm itdi vara Allah'a

Çün bu sözleri işitdi ol Resûl

Cân ile Hak emrini kıldı kabûl

Didi Azrail'e kim gel yâ melek

İşlegil her ne ise Hak'dan dilek

Geldüğün işi bitür didi ana

Döndi söyledi sahâbîden yana

Çok vasiyyet kıldı bunlara Resûl

Tâ ola âsân cemî'-i toğru yol

Ümmetini te'kîd ile ısmarladı

Her nasihat kim gerekdi hep didi

Hem didi ashâba ol Hayrî'l-enâm

Ümmetüme kılâsız benden selâm

Eydesiz kim şer'ümi komayalar

Nefse uyup dünyayı kovmayalar

*Ol beni cân ile seven ümmetüm
Hem seve cânı gibi her sünnetüm*

*Cehd ide bir sünnetüm terk itmeye
Toğru yolu koyup eğri gitmeye*

*Tanrı emrin kılmayalar hîç fevt
Tâ irişince bulara vakt-i mevt*

*Bencileyin olalar Hakk'a muti'
Tâ bulara yarın olam ben şefi'*

*Ben nice dirildüm ise dünyada
Öğrenüp bunlar dahi öyle ide*

*Ger dilersiz bulasız oddan necât
İşk ile derdi ile eydün es-salât*

Fî mersiyyetü Mustafâ aleyhis'selâm⁵

*Her işi bunlara ta'lîm itdi hoş⁶
Dahi cânun Hakk'a teslim itdi hoş*

*Bilünüz iy âşıkân-ı Mustafâ
Hakk'a irdi anda cân-ı Mustafâ*

*Ol hüme kuşu çü pervâz eyledi
Cümle halk feryâda âğâz eyledi*

*Sabr yakasın yırtup açdılar
Başlarna hâk-i hasret saçdılar*

⁵ Burada Arapça bir mersiye bulunmaktadır. Konumuzun dışında olmadığından metnin tamamı alınmayıp sadece başlığı yazılmıştır.

⁶ Bu beyit, vefât bahriyle ilgili diğer kaynaklara bakıldığında ilgili bölümün sonundaki "Ger dilersiz bulasız oddan necât" beytinden önce yazılmışken, bu nüshada araya bir mersiye konulduktan sonra diğer beyitler gibi yan yana değil ortalı bir şekilde yazılmıştır. Sonrasında da vefât bahrinin diğer bölümüne herhangi bir başlık konulmadan geçilmiştir.

Toldı hep âlem girîv ile hurûş
Ol girîv ile cihâna düşdi cûş

Her melek her vahş u tayr u cinn ü nâs
Mustafâ için kamusı tutdı yas

Âh u feryadı göge ağdurdılar
Gözlerinden yire yağ yağdurdılar

Yir ü gök ehli kamu ağlaşdılar
Bu od ile canların tağladılar

Na'ra vü feryâd u zârî hay u hây
Toldı yirler gökler âh u vây vây

Çünkü bu zârîleri çarh dinledi
Beli bükildi vü fil-hâl inledi

Ay ü gün tondı vü döndi rengi hem
Halk-ı âlem içine düşdi bu gam

Âh idüp eydüirdi Ebû Bekr-i rızâ
Kanı ya ol Mustafâ vü Mürtezâ

Zârî ile çağırıp dirdi Ömer
Nidevüz sensüz biz iy Hayrî'l-beşer

Derd ile Osmân-ı ummân-ı hayâ
Dirdi kanı şâh cümle enbiyâ

Hem Ali eydüirdikim yâ Mustafâ
Gitdi âlemden cemâlünsüz safâ

Hasret ile dir Hüseyin ile Hasen
Nidevüz biz iy dede gitdün sen

Gitdünüz siz bizi kim ohşaysar
Kurretü'l-aynî bize kim diyiser

ly dede sizsüz biz uş kalduk yetim
Firkatün odı bizi yakdı azîm

Fâtıme'yle Âişe kılup figân
Dirler idi el-emân ü el-emân

Âmmisi kim Mustafâ'nun var idi
İşbu şi'ri okuyup ağlar idi⁷

Fasıl

Cümle er ü avret u bâý u fakîr
Her biri bir derde olmadı esîr

Kimisinün gözleri giryân idi
Kimisinün cigeri biryân idi

Kimisi bu derd ile hayrân u zâr
Kimi topraklarda galtan bî-karâr

Kiminün aklı gidüp düşmüş idi
Cümlesi bu oda dutuşmuş idi

Nicesi vasf ide kimse ol günü
Göklere çıkmış idi feryâdlar üni

Eyle gözyaşı revân olmuş idi
Sanadun seyl-i revân olmuş idi

Halk-ı gark kılmış idi gözyaşları
Âh odı yakmışdı tağ u taşları

⁷ Bu beyitten sonra Arapça bir şiir konulmuştur.

*Hak yaradaldan berü seb’-i tibak
Görmedi bundan katî kimse firak*

*Böyle odlu derd kişi görmüş degül
Göreni dahi haber virmiş degül*

*Bu firak odı kime kim uğradı
Uğraduğunun yüregın toğradı*

*Ol zamandan berü ol od yanadur
Şimdi canlarda pes ol od yâ nedür*

*Didiler budur çü hâl n’itmek gerek
Tanrı emrince yarag itmek gerek*

*Hoş yarag idüp yuyup götürdiler
Mustafâ’yı kabrine yitürdiler*

*Üç gün anda kodılar Peygamber’i
Tâ namâzın kıldı her ins ü peri*

*Enbiyâ ervâhı hâzır geldiler
Yirler ü gökler melekler toldılar*

*Saff u saf cümle gelen turdı temâm
Kim’ cemâat oldu vü kimi imâm*

*Muttasıl üç gün namâzın kıldılar
Çün namâzın kıluban tağladılar*

*Ol sahâbî cem’ olup geldi yine
Mustafâ’yı kodı bunlar kabrine*

*Nice kim vâcibdi öyle kıldılar
Tanrı takdirine hayran kaldılar*

Döndiler cümle sahâbî câzi'ûn

Didiler innâ ileyhi râci'ûn

Ağlaşu ağlaşu cümle kaygulu

Cânları hasret odı ile dolu

Girü dönüp çün eve geldi bular

Hep sahâbî bir yire cem' oldılar

Mustafâ'yı bulmadılar ortada

Cânı bunların girü yandı oda

Girü feryâd u figân eylediler

Girü gözyaşı revân eylediler

Girü odlar saçdı âhından bular

Eyle âh kim âhına irse deler

Döğdiler hasret taşıyla başlarını

Dökdiler hem kanlu gözler yaşlarını

Didiler kanı bizim sultânumuz

Kancaru vardı dinüz ol cânumuz

N'idelüm meyleyelüm biz iy aceb

Şâhumuz kanda kılalum taleb

Ger anun ay yüzünü görmezsevüz

Sohbetine bir nefes irmezsevüz

Hâlümüz nice olısar bilmezüz

İşbu derdün hiç devasın bulmazuz

Yâ ilâhî bilmezüz ne kılavuz

Niceyedek bu oda yakılavuz

Çünkü ortamuzdan uçdı ol hümmâ
Bizi iy Hak dünyada ansuz koma

Çün sefer eyledi ol Hayrî'l-en'âm
Bize ansuz oldu bu dirlik haram

Ah idüp bir birine bakar idi
Birin odı birin yakar idi

Kalmış idi cümle öyle çâresüz
Yoğidi hiç bir yüregi yâresüz

Gördiler böyleyle olur degül
Bildiler anda varan gelür degül

Didiler bir birine kim n'idelüm
Çünkü Hak emri-durur sabr idelüm

Çün sefer kıldı cihândan Mustafâ
Dünyadan hiç kimse ummasın vefâ

Her ki geldi dünyaya gitmek gerek
Biz dahi yola yaragın itmek gerek

Vardı ol hod Hazret'e kavuşdı hoş
İlle hasretde biz ansuz kalduk uş

Ol idi cân içre bizüm cânumuz
Ol idi her derde hem dermânumuz

Bize ansuz dahi dirlik ne gerek
Bad ez-în bize ölümdür yikrek

Gelünüz kim Mustafâ'ya gidelüm
Mustafâ'suz bu cihan n'idelüm

Hâre dek ger dinilürse bu kelâm

Nice hâr ola bu olmaya temâm

Ger dilersiz bulasız oddan necât

Işk ile derd ile eydün es-salât

3.1. Michigan Üniversitesi Kütüphanesi Mevlid Nüshasındaki Vefât Bahrinin Metin Üzerinden Değerlendirilmesi

Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan bu nüshada vefât bahri 166 beyitten oluşmaktadır ve dört bölüme ayrılmıştır. Ancak bu bahre sadece en başta başlık konulmuş olup, diğer bölümler ayrılırken herhangi bir başlık yazılmamış, sadece bazılarının başlarına “fasıl” ibaresi konmuştur. Necla Pekolcay vefât bahrinin dört başlık halinde yazıldığından bahsetmektedir (Pekolcay, 1950, 31). Bu başlıklar; *Peygamberin Hastalanması*, *Peygamberin Vasiyeti*, *Fî Beyân-ı Teslîmi Rûhi'n-Nebî*, (s.a.v.) ve son olarak ta *Peygamberin Defnedilmesi*'dir. Bu nüshada da vefât bahrinin ayrılmış bölümlerine konu itibarıyla bakıldığında bu başlıkların uygun olduğu görülmüştür.

Michigan Üniversitesindeki nüsha ile Faruk Timurtaş'ın hazırlamış olduğu kitapta (Timurtaş, 1970) bulunan vefât bahrinin beyitlerini mukayese edildiğinde aralarında sadece birkaç kelime farklılık bulunduğunu tespit edilmiştir. Bu farklılığın da zaman içerisinde kelimelerin eş anlamlılarının kullanılmasından dolayı olduğu düşünülmüştür. Geriye kalan beyitlerin birebir aynı olduğu görülmüştür. Üstelik beyit sayısı da aynı orandadır. Kendisinin yararlanmış olduğu altı mevlid nüshasının istinsah tarihleri hicrî 916 ile 1131 arasındadır (Timurtaş, 1970, 2). Michigan Üniversitesi'ndeki nüshada istinsah tarihi bulunmamakta olup daha önce de belirtildiği gibi 15. yüzyılda istinsah edildiği tahmin edilmektedir. Mukayeseye konu olan nüshaların tarih aralığı yüz yıldan fazla olduğu görülmektedir. Buradan yola çıkılarak Süleyman Çelebi'nin mevlidinin yazıldığı ilk dönemlerde vefât bahrinin herhangi bir değişikliğe uğramadan aktarıldığını söylemek mümkündür.

4. Günümüzdeki Süleyman Çelebi Mevlidi Kitapları ve Yusuf Tavaslı'nın Mevlid Kitabındaki Vefât Bahri

Çalışmamızın konusu, geçmişteki mevlid nüshalarındaki vefât bahrinin beyitleriyle, günümüzdeki mevlid kitaplarındaki vefât bahrinin beyitlerinin mukayesesidir. Bu sebeple günümüzde mevlid icracılarının en çok istifade ettiği matbu eserlerden bir tanesi olan Diyanet İşleri Başkanlığı yayınlarından çıkan Mevlîd-i Şerîf kitabı bu mukayesede tercih edilmiştir (Akkuş, Derman, 2017). Ancak bu kitapta vefât bahri bulunmamaktadır. Kitabın müellifleri bu durumu, mevlid merasimlerinde vefât bahrinin okunmamasından dolayı matbu mevlid eserlerinin çoğunda bu bahrin bulunmadığına, dolayısıyla kendilerinin de yararlandığı nüshada bu bahrin olmadığından bu kitapta yer vermediklerini belirtmişlerdir (Akkuş, Derman, 2017, 20). Günümüzde mevlidhanların yararlandığı diğer bir mevlid kitabı da Hattat Hafız Yusuf Tavaslı'nın hazırlamış olduğu Mevlid kitabıdır. Bu kitapta vefât bahri bulunduğundan çalışmamızda bu kitabın mukayese edilmesi uygun görülmüştür (Tavaslı, 2014, 33). Kitapta bulunan vefât bahri kısmının sonunda Tavaslı, bu bölümü hocası Hüseyin Tolan beyden meşk ettiğini bildirir (Tavaslı, 2014, 37). Kendisi ayrıca diğer kaynaklarda bu bölümün tamamen değişik olduğundan ancak kendisinin bu şekilde bildiğini ifade etmektedir. Bu kitapta bulunan vefât bahrinin beyitleri aşağıdaki gibidir;

Vefât-ı Nebî

“Gel berû ey yâr-u ihvân-ı vefâ

Gel berû erbâb-ı ırfân-ı safâ

İşbu firkatli sözü gûş êdelim
Derd ile âh eyleyüb cûş êdelim

Akıdalım gözümüzden yaşları
Tazelensün bağrımızın başları

Ağlayub ânın içün görmez olan
Yârin oldur Hak cemâlini gören

Geldi Cebrâil Hak'dan emr ile
Söyledi anda Resûle lütf ile

Dedi sâna Zülcelâl etdi selâm
Der ki şöyle bilsün ol Hayrû'l enâm

Ben anâ key katî muştâk olmuşam
Cümle halkı âna bende kılmışam

Bu sözü çün kim işitdi ol Emîn
Kalbi mesrûr oldu ol şâhın hemin

Neş'esinden gözlerinden dökdü yaş
Gûş edüben ağladı dağ ile taş

Şevk ile girdi içerü evine
Fâtıma andaydı geldi yanına

Dedi ey canım baba hâlin nedir
Hasta mı oldun vücûdun nicedir

Dedi kim yâ Fâtma yanar benim
Dosta ulaşmak diler cânım benim

Kim ölüm ayırır benden sizi
Allahıma ısmarladım kâmunuzu

Bu kemâlât ile ol pâkize zât
Bulmadı âlemde ölümden necât

Fahr-i âlem göç eyledi dünyâdan
Ümmetlerim size olsun elvedâ

Bize gel oldu ol yüce Mevlâdan
Ashablarım size olsun elvedâ

Bunu dedi yaşlar doldu gözüne
Bir figândır düşdü halkın özüne

Hasen'le Hüseyin'i almış dizine
Kuzularım size olsun elvedâ

Çağırın Bilâli gelsin yanıma
Yükümü yükledim bindim atıma

Helâlim Aişe, kızım Fâtıma
Ehl-i beytim size olsun elvedâ

Ebû Bekr'e eder ey pîr-i fânî
Veren alır imiş bu tatlı canı

Firdevs-i âlâda bulun siz beni
Ashablarım size olsun elvedâ

Cebrâil geldikde Hak'dan emr ile
Gelmiş idi anda Azrâil bile

Taşradan içeriye kıldı nidâ
Dedi kim yâ ehl-i beyt-i Mustafa

İzniniz var mı içeri girmeye
Ol münevver hûb cemâli görmeye

Ol vakit dedi Resûl-ü müctebâ
Ey emin hoş geldin imdi merhabâ

Fâtma âh idüb anda ağladı
Babasının boynuna el bağladı

Ağlayûben dedi ey cânım baba
Gönlümün sultanı cânânım baba

Ölme sen senin için ben öleyim
Sen sağol ben sana kurban olayım

Mustafâ dedi Fâtıma cânım benim
Sil yâşını ağlama cânım benim

Câm-ı mevti sunan oldur Âdeme
Nâr-ı firkat saçan oldur âleme

Ol gelendir îden oğullar yetim
Cânlar alub tenleri kılan remim

Yüzleri gül dilleri bülbülleri
Tûti gibi ol güzel oğulları

Ayırandır oğlu kızı anadan
Bağrı başı yüreğini kâniden

Mahveder nûrunu şehlâ gözlerin
Hem sarardır benzin ol gül yüzlerin

Alır ananın gelinlik kızların
Kalır analar döverek dizlerin

Firkat odiyle yakar kardeşleri
Acı eder tatlı tatlı aşları

Geldi Azrâil Resûlün yânına
Kasd kıldı almak için cânına

Sundu elin kim Resûle yapışa
Nûr oldu Muhammed Mustafâ baştanbaşa

Nûr içinde geldi âvaz anâ
Sen mi verdin Yâ Melek cânı banâ

Hak teâlâ’dan nidâ geldi hemîn
Geri dur sen dedi Rabbü’l-âlemîn

O benimdir ben ânınam yâ melek
Ânın için devr eder çarh ı felek

Geçirdi Hak cemâlinden nikâb
Hoş tecelli eyleyüp kalkdı hicâb

Kudretinin elini açdı anâ
Yâ Muhammed dedi gel benden yana

Dedi kim ashâba ol Hayrû’l-enâm
Ümmetime kılasız benden selâm

Ey beni cân ile seven ümmetim
Hem seve cânı gibi her sünnetim

Her işi ashâba tâlim eyledi
Dahi cânın Hak’ka teslim eyledi

Aşk ile Allah dedi bir gez hemân
Cân âşık oldu mâşûka revân

Çün sefer kıldı cihandan Mustafâ
Dünyadan hiç kimse ummasın vefâ

Her nedenl  çok yaŗarsa bir kiŗi
 kibet  lmek d r r  n n iŗi

Ol Muhammed hürmet içün ey H d 
Eyleme bizi Muhammed'den c d 

Bize  n n izzet ile izzet et
Fazl n ile cümlemize rahmet et

Hem S leym n   fak re rahmet et
Yoldaŗ n im n, mak m n cennet et

Tanrı'dan yüz bin tahiyy t-  selâm
Ol Resûlün r  huna her subh-u ş m

Olsun  line dah  ash b na
T biin, ens r-  hem ahab na

 mmetinden r zi olsun ol Mu n
Rahmetull hi aleyhim ecma n 

4.1. Haf z Yusuf Tavaslı'nın Mevlid Kitabındaki Vefât Bahrinin Metin  zerinden Değerlendirilmesi

Yukarıda da görüldüğü üzere Yusuf Tavaslı'nın hazırlamıŗ oldu   mevlid kitabındaki vefât bahri 56 beyitten oluŗmaktadır. Bu beyitlerin 6 tanesi araya konulmuŗ olan "Elvedâ" kasidesine aittir. Hal böyle olunca geriye 50 beyit kalmaktadır. Giriŗ kısmındaki beyitlerin Faruk Timurtaŗ'ın kitabında yeni mevlid metni diye adlandırdı   bölümdeki vefât bahriyle benzerlikleri bulunmaktadır. Ancak bu beyitlerdeki bazı kelimelerde farklılıklar bulundu   g r lm ŗt r. Muhittin Eliaçık'ın yazmıŗ oldu   bir makalede de vefât bahrinin farklı nüshalardaki beyit sayıları karŗılaŗtırılmıŗ ve nihayetinde nüshalardaki farklılık sadece beyit sayısında değil muhteva olarak da de iŗikliklerin oldu   tespit edilmiŗtir (Eliaçık, 2022, 464).

Diğer önemli bir konu ise Tavaslı'nın mevlid kitabındaki vefât bahri beyitleri arasına, "*Fahri  lem g   eyledi bu dünyadan*" beytiyle baŗlayan bir kasidenin eklendi   g r lm ŗt r. Bu kaside eklenirken sanki mevlidden bir metinmiŗ gibi araya konulmuŗ böylelikle konu ve kafiye-vezin bütünlüğü de bozulmuŗtur. Ahmet Hakkı Turabi tarafından bu durumu, son zamanlardaki mevlid icralarında mevlidhanların kasideleri bahirler arasında da okumalarından kaynaklandığı şeklinde açıklanmaktadır (Turabi, 2018, 98). Ancak buradaki kaside sanki mevlidden bir par aymıŗ gibi herhangi bir ayırım veya baŗlıkla da belli edilmemiŗtir.

Bu kasidenin kime ait oldu  na bakıldığında, Nail Tan tarafından hazırlanan bir kitapta (Tan, 2007) iki asırlık bir c nkte Yunus mahlaslı şiirlere yer verilmiŗ, bunların arasında da bu kasidenin

mahlas beytinde Yunus isminin geçtiği görülmüştür (Tan, 2007, 167). Bu şiirin mahlas beyti şu şekildedir;

*“Yunus eydür, Allah cümleden ulu
Hem verir hem alır emanet canı
Dergâh-ı âlâdan siz yoklan beni
Kuzularım size olsun elveda”*

Bu şiire bakıldığında dörtlük şeklinde yazılmış olduğu görülmektedir. Hâlbuki Süleyman Çelebi’nin mevlidi bir mesnevî şeklinde beyitler halinde yazılmıştır. Yine buradaki şiir ile Tavaslı’nın mevlidindeki vefât kısmında bulunan benzer beyitler arasında da farklılıklar bulunmaktadır. Nail Tan kitabında buradaki Yunus’un, Yunus Emre olmadığından, Bu kasidenin de Yunus Emre divanında bulunmadığından bahseder. Geçmişte Yunus mahlasını kullanan birçok şairin bulunduğu bu kasidenin de onlardan birine ait olabileceğinden bahseder (Tan, 2007, 161). Sonuçta şu söylenebilir ki hem mahlas beyitten hem de kafiye-vezin farklılığından dolayı bu kasidedeki sözler Süleyman Çelebi’ye ait değildir, vefât bahrine sonradan eklenmiştir.

5. Her İki Mevlid Nüshasındaki Vefât Bahrinin Karşılaştırılması

Michigan Üniversitesi Kütüphanesi nüshasıyla Yusuf Tavaslı’nın mevlid kitabındaki vefât bahri beyitleri kıyaslandığında aralarında çok az benzerliklerin olduğu görülmüştür. Her iki nüsha beyit sayılarına bakıldığında aralarında büyük bir fark vardır. Bu durumda yukarıda da belirtildiği üzere mevlide sonradan eklemeler veya çıkarmaların olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

Bunun yanı sıra vefât bahrinin giriş kısmından başlamak üzere beyitlerin çoğunda farklılıklar bulunmaktadır. Her iki bahir arasında sadece iki beytin aynı olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan bir tanesi *“Cebrâil geldikde Hak’dan emr ile/ Gelmiş idi anda Azrâil bile”* beytidir. Diğer benzer olan beyit ise; *“Çün sefer kıldı cihândan Mustafâ/ Dünyadan hiç kimse ummasın vefâ”* beytidir. Bu beyitleri dışında herhangi bir benzerlik bulunmamaktadır.

Michigan Üniversitesi kütüphanesinde bulunan nüshada vefât bahri daha önce de belirtildiği üzere konularına ayrılmıştır. Ancak Yusuf Tavaslı’nın kitabındaki bahirde tam olarak konu bütünlüğü bulunmamaktadır. Üstelik araya kasidenin de girmesiyle konu akışının tamamen bozulduğu görülmüştür.

Tüm bunlara ek olarak, günümüzde okunan mevlidde, makalenin giriş kısmında da yer verdiğimiz üzere, Peygamberimiz (s.a.v.) şahsına yakışmayacak ve çelişkili ifadeler bulunmaktadır. Michigan Üniversitesi nüshasındaki vefât bahrinin Hz. Peygamberin ruhunu teslim etmesi bölümünde, Azrail (as.)’ın Peygamberimiz (s.a.v.)’in ruhunu almak istemesi üzerine kendisinin Cenâb-ı Hakk’a biran önce kavuşmak ümidiyle buna rıza gösterdiği anlatılır. Ancak Tavaslı’nın mevlidinde Azrail (as.)’ın canını almak için eliyle dokunduğunda, *“Nûr içinde geldi âvaz anâ/ Sen mi verdin Yâ Melek cânı banâ”* beytinde geçen ifade üzerine kendisinin karşı çıktığı, bunun üzerine Allah (cc.)’ın Hz. Peygamberin canını bizzat kendisinin aldığı ifadeleri geçmektedir. Muhittin Eliaçık’da makalesinde bu durumdan bahsederek vefât bahrindeki en fazla değişikliğin Peygamber (s.a.v.) ağzından çıkan tarif ve tasvirlerde olduğunu söylemiş, Azrail (as.) ile ilgili olanının en öne çıkanı olduğunu belirtmiştir (Eliaçık, 2022, 464).

Sonuç

Genel olarak her iki mevlid metni kıyas edildiğinde mevlidin yazıldığı 1409 yılına yakın olan nüshalardaki vefât bahriyle günümüzde okunan vefât bahri arasında sadece iki beytin aynı olduğu tespit edilmiştir. Bunlardan birisi *“Cebrâil geldikde Hak’dan emr ile/ Gelmiş idi anda Azrâil bile”* beyti, diğeri ise; *“Çün sefer kıldı cihândan Mustafâ/ Dünyadan hiç kimse ummasın vefâ”* beytidir.

Sonuç olarak vefât bahriyle ilgili her iki nüshaya bakıldığında yukarıdaki iddiaları doğrular nitelikte beyitlerin iki tanesi hariç tamamen değiştirildiği görülmüştür. Üstelik Süleyman Çelebi’nin

üslubundan uzak bir şekilde yazıldığı tespit edilmiştir. Geçmişten günümüze vefât bahri üzerinde yapılan bu kadar değişimin sebebinin, mevlid merasimlerinde okunan bahrin kısa zamana sığması için bazı beyitlerin çıkarılması, mevlid icralarının bir ticaret kaynağı olarak düşünülerek rağbeti artırmak veya başka bir eserin neşrini sağlamak amacıyla bazı beyitlerin bu bahre eklendiği söylenebilir.

Bu sebeple; ‘Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan mevlid nüshası ile Yusuf Tavaslı’nın mevlid kitabında bulunan vefât bahrinin sözlerinde herhangi bir değişiklik olmamıştır.’ Hipotezi tamamen yanlıştır. Michigan Üniversitesi kütüphanesinde, Isl. Ms. 412 numara ile kayıtlı bulunan mevlid nüshası ile Tavaslı’nın mevlid kitabındaki vefat kısmı karşılaştırıldığında sadece iki beyit haricinde tamamen farklı beyitlerin kullanıldığı görülmüştür.

‘Michigan Üniversitesi Kütüphanesinde bulunan mevlid nüshası ile Yusuf Tavaslı’nın mevlid kitabında bulunan vefât bahrinin beyit sayılarında herhangi bir değişiklik olmamıştır.’ Hipotezi de yapılan karşılaştırmada yanlış olduğu saptanmıştır. Michigan Üniversitesi nüshasında beyit sayısı 166 iken, Tavaslı’nın mevlid kitabındaki vefât bahri beyit sayısı aradaki 6 beyitlik kaside de çıkarıldığında geriye 50 beyit kalmaktadır.

Çalışmanın son hipotezi de ‘Süleyman Çelebi vefât kısmını yazarken beyitleri konularına göre başlıklandırıp ayırmıştır.’ şeklindedir. Bu hipotez doğrudur. Süleyman Çelebi vefât bahrini yazarken konularına göre ayırdığı, 1409 yılına yakın tarihli Michigan Üniversitesi kütüphanesinde, Isl. Ms. 412 numara ile kayıtlı bulunan mevlid nüshasında görülmüştür. Ancak günümüzde okunan vefât bahrinde konu ayırımı veya alt başlıklandırma bulunmamaktadır.

Tüm bu bilgilerden hareketle Süleyman Çelebi mevlidinde vefât bahrine yer vermiştir. Ancak sözleri sonradan büyük orada değiştirilmiştir. Bundan dolayı günümüzde bu bahri okumak isteyen kişilerin aslına en yakın tarihli olan nüshalardaki vefât bahri beyitlerini okumaları gerekmektedir. Bu çalışmayla birlikte aslına en uygun olan örnek bir metin istifadeye sunulmuştur.

Kaynakça

- Akkuş, Mehmet - Derman, Uğur. *Mevlîd-i Şerîf, Vesîlet'ün-Necât*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2017.
- Benlioğlu, Selman. “*Cahil Mevlidhanlar*”: *Mevlid İcracılarına Yönelik Eleştiriler Üzerine Bir Değerlendirme*, Sivas: Cumhuriyet İlahiyat Dergisi, Sayı 29(2): 101-121, (2025). Doi Number: <https://doi.org/10.18505/cuid.1742550>.
- Eliaçık, Muhittin. *Mevlid Metinlerinin Vefât-ı Nebî Bölümleri Üzerinde Bir İnceleme*, Türk Kültüründe Mevlid Geleneği Uluslararası Sempozyumu, Sivas: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Rektörlük Matbaası, 2022.
- Kahraman, Ahmet. *Süleyman Çelebi, Mevlîd-i Şerif*, İstanbul: İz Yayınları, 2019.
- Karadeniz, M. Ekrem. *Türk Müsîkîsinin Nazariye ve Esasları*, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. Basım, 1965.
- Köksal, Mehmet Fatih - Kütük, Rıfat. *Vesîletü'n-Necât'ın En Eski Nüshası ve Süleyman Çelebi'nin Bilinmeyen Şiirleri*, Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi, Sayı 28: 381-418, (2022). Doi Number: <http://dx.doi.org/10.15247/dev.3052>
- Pekolcay, Ayşe Necla. *Mevlid, Süleyman Çelebi*, (6. Baskı), İstanbul: Dergâh Yayınları, 2018.
- Pekolcay, Ayşe Necla. *Türkçe mevlid metinleri*, , İstanbul, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doktora Tezi, 1950.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başk., Erişim 21.11.2025 <https://katalog.devletarsivleri.gov.tr/>
- Tan, Nail. *Derlemeler Makaleler, Âşık Edebiyatı Tekke Edebiyatı 3*, Ankara: BRC Basım, 2007.
- Tavaslı, Yusuf. *Musahhah Mevlîd-i Şerîf*, İstanbul: Tavaslı Yayınları, 2014.
- Timurtaş, Faruk Kadri, *Süleyman Çelebi, Mevlid, Vesîletü'n-Necât*,(1. Baskı), İstanbul: Milli Eğitim Yayınları, 1970.
- Toygar Kamil. Türkiye’de “*Mevlid Çevresinde Meydana Gelen Folklorik Unsurlar*”, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, Ankara, 1982, IV, 517-534.
- Turabi, Ahmet Hakkı (ed.), *Türk Din Müsîkisi*, Ankara: Grafiker Yayınları, 2018.